

Dr hab. inż. arch. Kazimierz Butelski, prof. PK

Katedra A2

Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

31-155 Kraków, ul. Warszawska 24

e-mail:

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Tytuł rozprawy:

Wątki prekolumbijskie w XX-wiecznej architekturze meksykańskiej

Autor:

mgr inż. arch. Elżbieta Żuławska-Sobczyk

Promotor:

dr hab. inż. arch. Anna Dybczyńska-Butyszko

1. Podstawa formalna opracowania recenzji

Podstawę formalną sporządzenia niniejszej recenzji stanowi uchwała Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej nr 149/III/2025 z dnia 28 października 2025 r., dotycząca powołania recenzentów w postępowaniu o nadanie stopnia doktora mgr inż. arch. Elżbiecie Żuławskiej-Sobczyk. Przedmiotem oceny jest rozprawa doktorska pt. „*Wątki prekolumbijskie w XX-wiecznej architekturze meksykańskiej*”, przygotowana pod kierunkiem dr hab. inż. arch. Anny Dybczyńskiej-Butyszko.

Zakres oraz kryteria oceny rozprawy przyjęto zgodnie z zasadami przedstawionymi w poradniku Rady Doskonałości Naukowej z 2022 r. pt. „*Recenzje w postępowaniach o awans naukowy*”, w części dotyczącej postępowań w sprawie nadania stopnia doktora, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* oraz uchwały Senatu Politechniki Warszawskiej nr 321/L/2023 z dnia 29 marca 2023 r. określającej sposób postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

2. Charakterystyka rozprawy

Przedstawiona do recenzji praca obejmuje 244 strony zawierające tekst w języku polskim, w tym około 200 ilustracji, 17 tabel oraz bibliografię. Praca zawiera także streszczenia w języku polskim i angielskim wraz ze słowami kluczowymi.

Rozprawa doktorska podzielona została na wstęp oraz siedem rozdziałów merytorycznych. Część merytoryczna pracy obejmuje rozdziały 1–7 i stanowi zasadniczy trzon badawczy rozprawy. Jej struktura jest logiczna i konsekwentna, a przyjęty układ – od ujęć teoretyczno-historycznych do analiz szczegółowych – odpowiada postawionemu

problemowi badawczemu. Autorka wykazuje świadomość metodologiczną, prowadząc wywód w sposób stopniowy i kontrolowany.

Rozdział pierwszy pełni funkcję porządkującą aparat pojęciowy i wprowadza kluczowe zagadnienia związane z absorpcją i reinterpretacją elementów architektury prekolumbijskiej w architekturze Meksyku XX wieku. Choć ma on charakter wprowadzający, stanowi niezbędną podstawę dla dalszych analiz i jasno określa zakres rozważań.

Rozdział drugi zapewnia rozbudowane i merytorycznie uzasadnione tło historyczne, obejmujące zarówno okres przed hiszpański, jak i procesy zachodzące od momentu konkwisty do końca XX wieku. Autorka słusznie traktuje kontekst historyczny jako czynnik warunkujący analizowane zjawiska architektoniczne, jednak w partiach dotyczących szczegółowego opisu przemian politycznych XIX wieku narracja historyczna miejscami dominuje nad bezpośrednim odniesieniem do późniejszych analiz architektonicznych, co mogłoby zostać skrócone na rzecz silniejszych powiązań problemowych.

W rozdziale trzecim podjęto zagadnienie dyplomacji kulturalnej poprzez analizę pawilonów meksykańskich na wystawach międzynarodowych. Architektura trafnie ukazana jest tu jako narzędzie komunikacji ideowej i politycznej, jednak analiza skupia się niemal wyłącznie na przykładach meksykańskich; krótkie odniesienie porównawcze do analogicznych pawilonów innych państw Ameryki Łacińskiej (np. Chile czy Peru) pozwoliłoby lepiej uwypuklić specyfikę omawianych strategii reprezentacyjnych.

Rozdziały czwarte i piąte stanowią zasadniczą część analityczną rozprawy. Autorka przeprowadza wieloaspektowe analizy obiektów w skali urbanistycznej oraz architektonicznej, wykazując umiejętność doboru reprezentatywnych przykładów i ich krytycznej interpretacji. Na uwagę zasługuje konsekwentne prowadzenie analiz porównawczych oraz umiejętne łączenie zagadnień formalnych, materiałowych i symbolicznych.

Rozdział szósty, poświęcony skali detalu architektonicznego, domyka przyjętą strukturę analityczną, wskazując na ciągłość oddziaływań kulturowych również na poziomie mikro-rozwiązań architektonicznych. Zabieg ten należy ocenić pozytywnie jako świadczący o dojrzałości warsztatu badawczego.

Część merytoryczna zamknięta jest rozdziałem siódmym, w którym dokonano syntezy wyników badań, sformułowano wnioski końcowe oraz podjęto próbę oceny przyjętego modelu badawczego. Rozdział ten w sposób uporządkowany i logiczny domyka wywód, potwierdzając zasadność doboru metod oraz przyjętej struktury pracy.

3. Ocena formalna rozprawy doktorskiej

Kryteria formalne, jakie powinna spełniać rozprawa doktorska, określa art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Na regulacjach tych oparte są również zasady przedstawione w poradniku przygotowanym przez Radę Doskonałości Naukowej z 2022 r. pt. „*Recenzje w postępowaniach o awans naukowy*”.

Z obowiązujących przepisów wynika, że pozytywna ocena rozprawy doktorskiej obejmuje trzy podstawowe elementy:

1. ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska świadczy o posiadaniu przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora ogólnej wiedzy teoretycznej w określonej dyscyplinie albo dyscyplinach naukowych;
2. ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora;
3. ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne osiągnięcie artystyczne.

Odpowiedzi na wszystkie powyższe pytania formułowane przez recenzenta są jednoznacznie pozytywne, co zostanie wykazane w dalszej części niniejszej opinii. Zgłoszone uwagi odnoszące się do zastosowanych metod badawczych oraz do wybranych aspektów merytorycznych pracy mają charakter merytorycznej dyskusji naukowej i nie wpływają na ogólną, wysoką ocenę recenzowanej rozprawy.

Rozprawa doktorska pt. „*Wątki prekolumbijskie w XX-wiecznej architekturze meksykańskiej*” została przygotowana pod kierunkiem dr hab. inż. arch. Anny Dybczyńskiej-Butyszko i przedstawiona jest w formie zgodnej z wymaganiami określonymi w obowiązujących przepisach prawa. Praca zawiera wymagane streszczenia w języku polskim oraz angielskim, a tym samym spełnia podstawowe warunki formalne przewidziane w ustawie – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

W ocenie recenzenta rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego w zakresie badań nad relacjami pomiędzy dziedzictwem architektury prekolumbijskiej a architekturą Meksyku XX wieku. Autorka prowadzi wywód badawczy w sposób konsekwentny, logiczny i metodologicznie poprawny, dowodząc postawionych w pracy tez badawczych przy zastosowaniu adekwatnych metod badawczych właściwych dla analizowanego obszaru problemowego. Tym samym rozprawa potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, zgodnie z kryteriami ustawowymi.

Sposób zebrania, opracowania i analizy materiału badawczego, jak również poziom interpretacji prezentowanych zagadnień, pozwalają ponadto stwierdzić, że kandydatka

posiada ugruntowaną ogólną wiedzę teoretyczną w dziedzinie architektury i urbanistyki, odpowiadającą wymaganiom stawianym osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora.

4. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

Ocena merytoryczna pracy w kontekście skali zagadnienia

Podjęta w pracy problematyka wątków prekolumbijskich w architekturze Meksyku XX wieku charakteryzuje się znaczną skalą kulturową, historyczną i materialną, istotnie wykraczającą poza ramy prostego studium inspiracji formalnych. Dziedzictwo cywilizacji prekolumbijskich stanowi w Meksyku żywy i ciągły komponent tożsamości narodowej, obecny zarówno w dyskursie politycznym, edukacyjnym, jak i w oficjalnej narracji państwowej, co czyni architekturę XX wieku polem świadomej i systemowej reinterpretacji tego dziedzictwa.

W tym kontekście należy podkreślić, że Autorka pracy mierzy się z zagadnieniem porównywalnym skalą i ciężarem kulturowym raczej do analizy klasycyzmu w architekturze europejskiej niż do badań nad lokalnymi lub marginalnymi nurtami inspiracyjnymi. Zakres pracy – obejmujący skalę urbanistyczną, architektoniczną oraz detal architektoniczny – odpowiada tej randze tematu i należy go uznać za adekwatny do wagi problemu badawczego.

Porównanie z hipotetyczną pracą o wątkach wczesnostowiańskich w architekturze polskiej XX wieku

Dla unaocznienia skali podjętego zagadnienia zasadne jest porównanie omawianej pracy z hipotetyczną rozprawą dotyczącą wątków wczesnostowiańskich w polskiej architekturze XX wieku. W takim przypadku zakres materiału źródłowego, ciągłość tradycji oraz realny wpływ wczesnostowiańskiego dziedzictwa na architekturę nowoczesną byłyby znacznie bardziej ograniczone i fragmentaryczne.

W polskim kontekście wątki wczesnostowiańskie funkcjonują przede wszystkim jako:

- epizodyczne odniesienia ideowe (np. w okresie międzywojennym),
- konstrukty historiograficzne lub symboliczne,
- motywy o charakterze regionalnym lub ideologicznym, często pozbawione materialnej ciągłości.

Tymczasem w Meksyku dziedzictwo prekolumbijskie:

- posiada realną, monumentalną bazę materialną,
- jest instytucjonalnie obecne w muzeach, edukacji i planowaniu urbanistycznym,

- stanowi element oficjalnej polityki kulturowej państwa po rewolucji meksykańskiej.

W tym sensie praca dotycząca Meksyku operuje na znacznie wyższym poziomie generalizacji kulturowej, co uzasadnia jej rozbudowaną strukturę i wielkoskalowe analizy. Analogiczna praca dotycząca Polski musiałaby mieć znacznie węższy zakres lub przyjąć odmienną metodologię (np. analizę dyskursu ideologicznego, a nie materialnych realizacji).

Ocena adekwatności skali i ambicji badawczej

Na tle powyższego należy stwierdzić, że skala pracy jest adekwatna do skali badanego zjawiska. Autorka nie ogranicza się do rejestracji motywów formalnych, lecz podejmuje próbę zrozumienia architektury jako nośnika tożsamości kulturowej, narzędzia dyplomacji oraz medium ideologicznego. Taki zakres badań byłby trudny do uzasadnienia w przypadku tematu o słabszym umocowaniu materialnym i kulturowym.

Jednocześnie należy podkreślić, że Autorka w przeważającej mierze panuje nad rozległością materiału badawczego, unikając rozproszenia tematu. Choć w kilku miejscach możliwe byłoby dalsze zawężenie analiz lub ich silniejsze porównawcze spięcie, nie zmienia to faktu, że ambicja pracy pozostaje w granicach uzasadnionej rozpiętości badawczej.

Reasumując, omawiana praca podejmuje temat o wyjątkowo dużej wadze kulturowej i badawczej, którego skala znacząco przewyższa potencjalny zakres analogicznych badań w kontekście polskim. Na tym tle należy wysoko ocenić zarówno dobór tematu, jak i przyjętą strukturę pracy. Autorka wykazuje się świadomością, że architektura Meksyku XX wieku nie stanowi jedynie pola formalnych eksperymentów, lecz jest nośnikiem głębokich, wielowarstwowych znaczeń kulturowych.

Trudności badawcze wynikające z zakresu pracy

Podjęta problematyka, ze względu na swoją skalę czasową, kulturową i przestrzenną, generuje istotne trudności badawcze już na poziomie samej konstrukcji pracy. Autorka operuje materiałem obejmującym wielowiekowe dziedzictwo prekolumbijskie, okres kolonialny, nowoczesność XX wieku oraz zróżnicowane skale architektoniczne – od urbanistyki po detal. Tak szeroki zakres wymusza konieczność stałego balansowania pomiędzy syntezą a szczegółem, co z natury rzeczy ogranicza możliwość pogłębienia każdego z wątków w jednakowym stopniu.

Dodatkową trudność stanowi interdyscyplinarny charakter zagadnienia. Praca lokuje się na styku historii architektury, historii sztuki, antropologii kulturowej oraz badań nad tożsamością narodową. Wymaga to nie tylko biegłości w kilku obszarach badawczych, lecz także umiejętności ich metodologicznego integrowania, co zawsze obarczone jest ryzykiem uproszczeń lub skrótów interpretacyjnych.

Łatwe możliwości krytyki wynikające z rozległości tematu

Z racji przyjętego zakresu praca jest szczególnie podatna na krytykę typu *excessus materiae*, czyli zarzut nadmiernej rozpiętości materiału badawczego. Krytyka taka może dotyczyć m.in.:

- niewystarczającego pogłębienia wybranych przykładów przy jednoczesnej obecności licznych studiów przypadków,
- dominacji partii opisowych w niektórych fragmentach kosztem analiz stricte porównawczych,
- nierównomiernego rozłożenia akcentów pomiędzy poszczególnymi skalami analiz.

Są to jednak zarzuty w dużej mierze immanentne dla prac syntetycznych, a nie wynikające z błędów warsztatowych Autorki.

Problem granic interpretacji

Kolejną łatwą płaszczyzną krytyki jest zagadnienie granicy pomiędzy realnym odniesieniem a interpretacją symboliczną. Przy tak szerokim materiale badawczym zawsze istnieje ryzyko, że część odniesień do dziedzictwa prekolumbijskiego może zostać zakwestionowana jako zbyt pośrednia lub interpretacyjna, zwłaszcza w przypadku detalu architektonicznego lub rozwiązań formalnych o charakterze abstrakcyjnym.

Tego rodzaju krytyka nie podważa jednak zasadności analiz, lecz raczej ujawnia trudność metodologiczną właściwą badaniom nad znaczeniem i symboliką w architekturze, gdzie jednoznaczność dowodowa nie zawsze jest możliwa.

Ograniczenia porównawcze

Szeroki zakres pracy może również prowokować zarzut niewystarczającego ujęcia porównawczego w skali międzynarodowej, np. w odniesieniu do analogicznych zjawisk w innych krajach Ameryki Łacińskiej. Należy jednak zauważyć, że pełne rozwinięcie takiego porównania prowadziłoby do niekontrolowanego rozszerzenia tematu i w istocie wymagałoby odrębnego opracowania.

Reasumując, trudności i potencjalne pola krytyki omawianej pracy wynikają przede wszystkim z jej ambitnej skali i syntetycznego charakteru, a nie z niedostatków merytorycznych czy metodologicznych. Autorka podejmuje to ryzyko świadomie, a przyjęte kompromisy należy uznać za uzasadnione w świetle postawionych celów badawczych.

5. Szczegółowe uwagi krytyczne

Uwagi do spisu ilustracji

1. Sposób numeracji ilustracji

Zastosowany system numeracji (np. il. 2a–2b, il. 4a–4d, zakresy typu il. 4–9b) jest czytelny funkcjonalnie, jednak nie w pełni jednorodny.

Dla zwiększenia przejrzystości i standardu edytorskiego – w przypadku publikacji – przed publikacją należy ujednolicić sposób numeracji (np. zastosować wyłącznie numerację ciągłą albo konsekwentnie numerację z indeksami literowymi).

2. Zapis źródeł internetowych

W spisie występują różne formy zapisu adresów URL (pełne linki, linki skrócone, odwołania domenowe).

W przypadku publikacji, przed publikacją należy ujednolicić format zapisu źródeł internetowych zgodnie z jednym standardem bibliograficznym (np. PN-ISO, APA lub standard wydawniczy instytucji).

3. Daty dostępu do zasobów online

Przy materiałach pochodzących z Internetu nie podano dat dostępu.

W przypadku publikacji, przed publikacją należy uzupełnić daty dostępu do wszystkich źródeł internetowych, co jest zgodne ze standardami dokumentacji naukowej i wydawniczej.

4. Autorzy i licencje

W części opisów autorzy i licencje są podane szczegółowo, w innych przypadkach w sposób skrótowy.

W przypadku publikacji, przed publikacją należy ujednolicić sposób zapisu autorstwa i licencji, tak aby struktura opisu była spójna w całym spisie ilustracji.

5. Struktura opisu ilustracji

Kolejność informacji (tytuł – autor – projektant – źródło – licencja) nie jest w pełni jednolita.

Dla poprawy czytelności i standardu edytorskiego – w przypadku publikacji – przed publikacją należy ujednolicić strukturę opisów ilustracji.

6. Opisy zbiorcze

W kilku miejscach zastosowano opisy syntetyczne i zbiorcze.

W przypadku publikacji, przed publikacją należy rozbić je na pełne, jednostkowe wpisy, tak aby każda ilustracja była samodzielnie identyfikowalna w spisie.

Spis ilustracji jest kompletny, merytorycznie poprawny i świadczy o bardzo szerokiej kwerendzie źródłowej Autorki. Ma on charakter dokumentacyjny dojrzały i funkcjonalny. Jednocześnie – w przypadku publikacji – przed publikacją należy przeprowadzić redakcję

formalno-edytorską obejmującą ujednolicenie numeracji, zapisu źródeł, autorstwa, licencji oraz uzupełnienie dat dostępu do materiałów internetowych, co pozwoli dostosować spis do pełnych standardów publikacyjnych.

Uwagi do bibliografii

Bibliografia stanowi bardzo obszerny i wartościowy zestaw źródeł, obejmujący zarówno klasyczne opracowania, jak i nowsze publikacje z zakresu architektury meksykańskiej i mezoamerykańskiej. W przypadku publikacji zaleca się jednak jej redakcyjne ujednolicenie i doprecyzowanie, co pozwoli w pełni dostosować ją do standardów wydawnictw naukowych.

W pierwszej kolejności wskazane byłoby ujednolicenie standardu zapisu bibliograficznego, gdyż obecnie współwystępują różne formy opisu wydawnictw i instytucji (np. *Adrià, Miquel. 2005. Mario Pani. La construcción de la modernidad. Arquine + Instituto Nacional de Bellas Artes* wobec *Anda, Enrique X. de. 1995. Historia de la arquitectura mexicana. GG, México*). W przypadku publikacji zaleca się przyjęcie jednego standardu (np. PN-ISO 690 lub APA) i konsekwentne jego stosowanie.

Zauważalna jest również zmienna kolejność elementów opisu bibliograficznego, szczególnie w odniesieniu do artykułów czasopismowych. Przykładowo wpis *Barba, Fabiola Rodríguez. 2022* zawiera pełny ciąg informacji (czasopismo, numer, zakres stron, DOI), podczas gdy analogiczne publikacje, jak *Krieger, Peter. 2006*, nie zawierają identyfikatora DOI i mają inny układ danych. W przypadku publikacji wskazane byłoby ujednolicenie tej struktury.

W bibliografii stosowane są różne formy oznaczeń ról redakcyjnych, m.in. „(redaktor)”, „(redaktorzy)” oraz „zredagowane przez” (np. *Burián, Edward R. (redaktor); Cervantes, Miguel; i José Ramón Calvo Iturrita (redaktorzy); Amábilis, Manuel. 2003. Zredagowane przez Louise Noelle*). Dla zachowania spójności zaleca się przyjęcie jednej formy zapisu.

Bibliografia jest wielojęzyczna, co stanowi jej zaletę merytoryczną, jednak brak jednolitej konwencji formalnej niezależnej od języka publikacji. Przykładowo zapisy w języku polskim, angielskim i hiszpańskim różnią się nie tylko językiem, lecz także strukturą i interpunkcją. W przypadku publikacji zaleca się ujednolicenie elementów formalnych.

Niejednolicie podawane są również informacje o wydaniach i tomach. Część pozycji zawiera precyzyjne oznaczenia (np. „3. wyd.”; „2. wyd.”), podczas gdy inne, mimo występowania w dwóch wariantach rocznikowych (np. *Russell 2010a / 2010b*), nie zawierają jasnego rozróżnienia edycyjnego. W przypadku publikacji wskazane byłoby ich doprecyzowanie.

W kilku pozycjach występują niepełne dane bibliograficzne, np. brak wydawnictwa lub miejsca wydania (np. *Drago Quaglia, Elisa María Teresa. 2008; Pérez Palacios, Augusto. 1963*). Uzupełnienie tych informacji zwiększyłoby kompletność bibliografii.

Zwraca uwagę także niekonsekwentny zapis czasopism naukowych i identyfikatorów DOI. Przykładowo niektóre artykuły zawierają identyfikatory DOI, podczas gdy inne publikacje czasopismowe o analogicznym charakterze ich nie zawierają. W przypadku publikacji zaleca się ujednolicenie tego zapisu.

W bibliografii pojawiają się również potencjalne powtórzenia lub wpisy wymagające doprecyzowania, jak np. *Noelle, Louise. 1989a i 1989b (Ricardo Legcrrreta, tradición y modernidad)*, które wymagają jednoznacznego wskazania, czy odnoszą się do różnych wydań tej samej pracy, czy do odrębnych publikacji.

Na koniec warto zwrócić uwagę na niejednolity zapis nazw własnych i diakrytyki, np. *Zabludovsky / Zabludovsky, México / Meksyk, Barragán / Barragan*. W przypadku publikacji zaleca się przyjęcie jednej konwencji językowej i konsekwentne jej stosowanie.

Bibliografia jest bardzo bogata i dobrze dobrana merytorycznie. W przypadku publikacji wskazane jest jednak jej redakcyjne dopracowanie w zakresie spójności formalnej, kompletności danych oraz jednolitego standardu zapisu, co wzmocni naukowy i wydawniczy charakter pracy.

Literówki i błędy językowe

1. Literówki / błędy zapisu nazwisk

- *Quintana Guerrero, Ingrid Quintana GuerreroIngrid. 2013.*
→ powtórzenie oraz sklejony zapis imienia i nazwiska („GuerreroIngrid”).
- *Mejía Pérez Campos, Elizabeth; i Lorena Mirambell Silv (redaktorzy).*
→ prawdopodobnie: „Mirambell Silva” (ucięta końcówka nazwiska).

2. Błędy fleksyjne i składniowe (język polski)

- „...zredagowane przez Piotr Obrębacz i Iga Grześków”
→ poprawnie: „Piotra Obrębacza i Iga Grześków”.
- „Defining the architectural space: transmutations of concrete, 2. s. 37–50”
→ „2.” zbędne lub niejasne (prawdopodobnie miało oznaczać tom/część).

3. Niejednolity / błędny zapis nazw instytucji

- *CONACULT ↔ CONACULTA*
→ występują oba warianty; zalecana konsekwencja (w praktyce częściej: CONACULTA).
- *Universidad Autónoma Metropolitana ↔ UAM*
→ niespójność redakcyjna (do ujednolicenia).

4. Błędy w zapisie języków obcych

- „Arquitectura Mexico” ↔ „Arquitectura México”
→ brak znaku diakrytycznego w części wpisów.

5. **Niejednolite oznaczenia wydań**

- „3. wyd.” / „2. wyd.” / „1. ed.”
→ mieszanie języków w obrębie jednego wykazu.

6. **Błędy interpunkcyjne i typograficzne**

- podwójne spacje po kropkach lub przed nawiasami (kilka wpisów),
- niekonsekwentne użycie myślników: „-” / „-” (np. zakresy lat, stron).

7. **Niespójny zapis nazw geograficznych**

- *México* ↔ *Meksyk* ↔ *Mexico*
→ nie błąd merytoryczny, ale brak jednej konwencji językowej.

Podsumowując: w bibliografii występują pojedyncze literówki, błędy fleksyjne oraz niespójności językowe i typograficzne. Mają one charakter redakcyjny i mogą zostać łatwo usunięte na etapie korekty przed publikacją.

O języku pracy

Język rozprawy jest poprawny, klarowny i dostosowany do charakteru pracy naukowej z zakresu architektury i urbanistyki. Autorka posługuje się terminologią fachową w sposób świadomy i w przeważającej mierze konsekwentny, wykazując dobrą orientację zarówno w polskim, jak i obcojęzycznym dyskursie naukowym.

Styl narracji jest rzeczowy i wyważony, a wywód prowadzony w sposób logiczny oraz zrozumiały. Nieliczne potknięcia językowe i drobne niekonsekwencje terminologiczne mają charakter redakcyjny i nie wpływają na czytelność ani na merytoryczną wartość pracy. Mogą one zostać łatwo usunięte w toku korekty wydawniczej.

O grafice

Warstwa graficzna pracy jest obszerna i wartościowa dokumentacyjnie. Dobór ilustracji należy ocenić jako trafny i funkcjonalnie powiązany z prowadzonym wywodem. Materiał ikonograficzny pełni nie tylko funkcję ilustracyjną, lecz także wspiera argumentację analityczną, umożliwiając śledzenie porównań formalnych oraz przestrzennych na różnych skalach.

Uwagi recenzenckie dotyczące spisu ilustracji mają charakter wyłącznie redakcyjno-edytorski i nie podważają wartości poznawczej ani kompletności materiału graficznego.

Wnioski końcowe

Tematyka relacji pomiędzy architekturą Meksyku XX wieku a dziedzictwem prekolumbijskim była podejmowana w literaturze przedmiotu, zarówno w opracowaniach poświęconych nowoczesnej architekturze Meksyku, jak i w studiach z zakresu historii sztuki, antropologii oraz badań nad tożsamością kulturową. Istnieją również liczne prace monograficzne poświęcone wybranym twórcom, takim jak Luis Barragán, Pedro Ramírez Vázquez, Teodoro González de León czy Agustín Hernández, w których wątki prekolumbijskie pojawiają się jako jeden z elementów interpretacyjnych.

Zwraca jednak uwagę, że dotychczasowe badania mają w przeważającej mierze charakter fragmentaryczny. Koncentrują się one albo na pojedynczych obiektach i autorach, albo na analizach ikonograficznych i ideowych, rzadziej natomiast na systematycznym ujęciu architektonicznym obejmującym różne typologie obiektów i skale oddziaływania – od urbanistyki i zespołów publicznych po architekturę reprezentacyjną i wystawienniczą aż po detal.

W tym kontekście przedłożona praca sytuuje się wobec istniejącego stanu badań w sposób świadomy i krytyczny. Autorka nie neguje wcześniejszych ustaleń, lecz podejmuje próbę ich zestawienia i reinterpretacji w szerszym, syntetycznym ujęciu, akcentując rolę wątków prekolumbijskich jako trwałego komponentu nowoczesnej kultury architektonicznej Meksyku XX wieku.

Z perspektywy recenzenckiej można stwierdzić, że choć problematyka była wcześniej badana, brak jest opracowania, które w sposób konsekwentny i porównawczy analizowałoby relacje pomiędzy architekturą nowoczesną a prekolumbijskim dziedzictwem w ujęciu architektonicznym i urbanistycznym. Tym samym temat pracy nie ma charakteru wtórnego, a jej wartość polega na uporządkowaniu i syntetyzującym ujęciu rozproszonych dotąd wątków badawczych.

Przedstawiona rozprawa doktorska mgr inż. arch. Elżbiety Żuławskiej-Sobczyk pt. *„Wątki prekolumbijskie w XX-wiecznej architekturze meksykańskiej”* stanowi wartościowe i oryginalne opracowanie naukowe w dyscyplinie architektura i urbanistyka. Autorka podjęła istotny i aktualny problem badawczy, dotyczący relacji pomiędzy dziedzictwem architektury prekolumbijskiej a formowaniem się nowoczesnej architektury Meksyku w XX wieku, ujmując go w sposób wielowątkowy i metodologicznie poprawny.

Zastosowane metody badawcze, sposób doboru, zebrania i opracowania materiału źródłowego, a także przeprowadzona analiza porównawcza i interpretacyjna dowodzą wysokiego stopnia samodzielności badawczej Autorki oraz umiejętności prowadzenia pracy naukowej zgodnie z zasadami metodologii właściwej dla dyscypliny. Praca cechuje się logiczną strukturą wywodu, konsekwencją w realizacji przyjętych tez badawczych oraz trafnością formułowanych wniosków.

Uwagi zgłoszone w toku niniejszej recenzji mają charakter dyskusji naukowej i nie wpływają na ogólną, jednoznacznie pozytywną ocenę rozprawy. Nie podważają one ani wartości merytorycznej pracy, ani spełnienia przez nią ustawowych kryteriów stawianych rozprawom doktorskim.

W związku z powyższym stwierdzam, że rozprawa spełnia wymagania określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, i wnioskuję o dopuszczenie mgr inż. arch. Elżbiety Żuławskiej-Sobczyk do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Kraków, styczeń 2026 r.

Dr hab. inż. arch. Kazimierz Butelski, prof. PK

KAZIMIERZ BUTELSKI /
26.01.2026